

“Jo no sóc els papers que represento”

Ella és Irene Lelekou o, si volem, Irene Papas (Chiliomodion, Grècia, 1929). Seduïda per l'escena de ben menuda, ha esdevingut una de les icones europees de la interpretació, en cinema i en teatre. El 21 de setembre estrenarà a Sagunt 'Las troyanas' d'Eurípides, on participaran La Fura dels Baus i Santiago Calatrava (escenografia). Ella és Irene Papas i farà reviure Hècuba, reina de Troia.

Res a veure amb la imatge d'una diva. Irene Papas somriu i et toca, quan parla. Vestida de blanc, sense maquillar, mentre fa broma amb el fotògraf i mira de posar-li “cara de grega ben pitagòrica”, explica que tot això de les dives és mentida. “No n'hi ha cap que ho sigui. És por, només, molta por, el que tenen. Els actors som molt insegurs perquè depenem de com ens accepta el públic. És un art que no es mesura i, si un dia tot el públic em diu que no els agrado, què faig? No existeixo.” Deixem estar les dives, per tant. Ella es prefereix persona, encomana humanitat i no li reca gens haver abandonat la seva espessa cabellera mediterrània per exigències del guió.

—On són els seus cabells?

—Sacrificats sobre la tomba d'Hècuba, reina de Troia. Tenen molt de simbolisme, els cabells tallats. Aquesta és la imatge de la humiliació que pateixen les dones esclaves, i és el dol, també. “Per fer el meu dol més penós”, és que Hècuba se'ls talla. De tota manera, no passa res. Em refio que tornaran a créixer... De fet, potser ara, si m'agrada, me'ls deixaré blancs com són.

—De cop canviarà la seva imatge...

—Què importa? La natura ens fa així i hem d'acceptar-ho. No és cap sorpresa que déu ens tortura amb les malalties i ens castiga amb la vellesa. Tanmateix, si déu és perfecte, per què no ens ha fet perfectes a nosaltres? Ho trobo molt injust, però ho accepto. Encara que, de vegades, ens pot passar que ens guanyi la tristesa de mirar-nos i no reconèixer-nos en la imatge que ens retorna l'espill.

—Ara, en tot cas, la imatge serà la

d'Hècuba en una nau industrial desmantellada. *A priori*, pot sobtar, trobar els personatges d'Eurípides evolucionant en aquest espai...

—Una pregunta, només: com és el teatre clàssic grec? Si m'ho expliquen, jo ho faré, seguiré els cànons. El cas, però, és que no sabem com ho feien, realment, fa dos mil cinc-cents anys. Era un gran musical, això sí que ho sabem; hi havia molt de ball, moltíssim, i també molt de cant. Potser, a l'hora de buscar analogies, podríem pensar una mica en el que és l'òpera. Però no hi ha cap forma establerta per representar la tragèdia. No hi ha hagut cap lligam directe amb la tradició antiga, com sí que ha passat al Japó, per exemple. Aquí s'ha tallat el fil. Ni tan sols la llengua no té la mateixa pronúncia, i la mètrica tampoc no és igual. L'únic que hi ha són convencions, la majoria arbitràries: que si el cor ha de parlar junt, que si això o allò altre... Actualment, per tant, si prescindim de les arbitrietats que ens hem creat, només tenim idees. El que ha sobreviscut d'aquell teatre, el que ens ha arribat són les idees, la poesia de les idees. Això és el que hem de provar de representar al millor que puguem.

—Ja és un tòpic, la vigència que mantenen alguns clàssics...

—Però és que aquest és un drama fantàstic i superb que només demana que algú el representi. I cadascú pot escollir representar aquestes idees segons com les veu. No parlaré ara de la terrible actualitat de les guerres, ni dels esclaus que encara hi ha, moralment i literalment, fins i tot. Perquè elles, les protagonistes d'aquesta obra, què són? Són les dones que han perdut una guerra i, per això, esdeve-

“Ara solen dir que un actor és ‘carismàtic’. I jo em pregunto: què vol dir, això? Digues: és bo o no? Actua bé? Si és una persona carismàtica o qualsevol altra cosa, en tot cas li importa a la seva parella, no? Lawrence Oliver, això era un actor”

nen esclaves. Igual com ara. Eurípi-des, per exemple, sempre diu que les guerres es fan per diners, no per la bellesa d’Helena. Com ara, també, no trobes? Ben igual, ben actual. No crec, per tant, que el teatre no sigui capaç de representar-ho amb elements molt diferents i fer-ho més fort, fins i tot, més bell. El logos, la paraula, és aquí molt important, és clar, però també hi ha el cos, també tens la veu, el cap. No puc acceptar que La Fura, per exemple, hagi de quedar al marge d’un projecte perquè algú decideixi que no és ben bé adequada per interpretar una tragèdia grega. Mira, jo he vist, quan vivia a Amèrica, naus industrials convertides en espais de cultura. Ara no em digueu innovadora per fer-ho aquí.

—El teatre dóna prou joc.

—En tot cas, hauríem de ser ca-

paços de deixar els prejudicis i comprendre que és una riquesa immensa que el teatre, com a art viva que és, uneixi tantes arts al seu dedins. L’art de la llum, de l’aire, del cant... Art i tècniques s’uneixen per engendrar l’espectacle igual com ens cal unir moltes tècniques per alçar una casa. Crec que és senzill d’entendre, això.

—Amb tot el que ha caminat Irene Papas, ja deu estar acostumada a viure amb el propi mite, a aquestes alçades.

—És un problema, de veritat, perquè jo no crec que sigui cap mite. Jo he fet el meu treball, he provat de millorar-lo cada vegada, i és així com vull que em vegin, i que em parlin. No vull estar lluny de la gent, solitària. Vull sentir-me viva, ser a prop dels amics i que em critiquin i m’ajudin, també. No permetré que em facin fora del carrer, que és la vida.

—De prop vostè no s’assembla gaire a la imatge de tràgica transcendència que se n’ha transmès.

—És que jo no sóc els papers que represento. Sempre hi ha trossos de mi mateixa, és clar, quan em fico dins d’Electra, Ifigènia o Clitemnestra. I el meu amor per les tragèdies potser ha acabat creant aquesta imatge que dius. Però jo no sóc gens llunyana, sóc carn i os. Toca’m. [I amb les dues mans d’Irene Papas que t’estrenyen el braç al mateix temps que parla i somriu i s’exclama, és cert que es fan miques les distàncies. El gest, de tan propera com la torna, encara l’engrandeix.] No, no vull que em donin aquesta soledat, perquè no me la mereixo, la veritat.

—I on és, al cap dels anys, Irene Lelekou?

—Aquí, dins meu, sempre. Tant li fa si li’n dius Papas o Rosa o Marina. Un nom només serveix per reconèixer algú, la persona no és un so, no trobes? En tot cas, l’aniran modelant el conjunt de decisions i de tries que vagi fent al llarg de la seva vida, el caràcter que tingui i que se li faci. Això dels noms... Mira, al cap i a la fi, tant Lelekou com Papas, són noms d’homes, no pas meus. L’un, el del meu pare, i l’altre, del meu marit. Posats a fer, ni tan sols el d’Irene no l’-

he triat pas jo. Però bé, Lelekou és la meua part de la infantesa i l’adolescència, quan vivia amb els pares molt a prop de Corint. La imaginació me la va donar la meua mare; la imaginació és de Lelekou. Papas arriba després, als disset anys, és tota la meua vida a partir d’aleshores.

—Hem d’agrair-los als seus pares l’estima per la cultura grega antiga?

—I moltes més coses. Els meus pares eren mestres i explicaven les lliçons d’una manera molt especial, com si fossin els contes de les àvies. Quan narrava, el pare feia grans gestos, tenia la veu molt forta i persuasiva. Ell ho vivia i m’ho feia viure a mi. Per exemple, m’explicava com els espartans vencien els atenencs, que en les seves històries representaven els valors democràtics. I plorava. “Han destruït Atenes”, em deia, plorant. I em feia estremir. Com que portava les històries al present, a mi em semblava que ja teníem els espartans a la porta de casa: “On són, pare? És que vindran aquí a l’habitació?” Allò era el teatre, la mateixa màgia que aconseguix posar-te al davant el passat més llunyà, la mateixa que fa que jo, ara, per exemple, de vegades, sense adonar-me’n, parli utilitzant sentències d’Hècuba.

—Sembla, per tant, gairebé un pas natural que, amb dotze anys, una noieta de Chiliomodion decidís que volia estudiar interpretació...

—Sí, oi? Dotze anys i mig, tenia. Però ja era prou alta i... [dibuixa en l’aire, rient, la forma dels pits]... Es van pensar que tenia més edat i vaig entrar a l’escola d’art dramàtic. Quan em van descobrir, van fer-me’n fora i vaig estar un any que no m’hi deixaven anar. Però vaig lluitar, vaig plorar i al final em van deixar.

—Va ser una decisió ben seva, per tant, esdevenir actriu?

—Tot havia vingut perquè una veïna nostra que estava a l’escola dramàtica em feia les escenes que havia d’assajar. I a mi, sincerament, no m’agradava gens com actuava. La mirava i em deia “però no és així, com es plora, no es pot fer, això. Jo sé com ploren les dones en el poble i no

és així?”. Em va semblar que no era correcte ni just el que feia, perquè ja tenia els tics i els trucs de la mentida. Per això vaig voler fer-ho com creia que s’havia de fer. A més, era fàcil que m’interessés el teatre gràcies als contes i les faules que m’explicaven el meu pare i la meva mare. La reconciliació amb els grecs antics, però, va venir més tard, perquè, aleshores, de tant a prop com tenia Aristòtil, Plató i tants altres, vaig arribar a odiar-los. Després, gairebé sense adonar-me’n, van anar destilant dins meu, un cop els vaig retrobar amb vint-i-cinc anys, llegint-los en llengua anglesa des d’Amèrica.

—Al començament, de fet, va passar pel teatre de varietats...

—La professionalitat de qualsevol actor s’ha de veure en les mil cares de l’ànima que representa. Què vols que et digui, no em satisfà fer només Shakespeare, Ibsen o Eurípides. És important saber que pots cantar, fer cabaret..., el que vulguis, tot. Les possibilitats són il·limitades. Ara, per exemple, solen dir que un actor és “carismàtic”. I jo em pregunto: què vol dir, això? Diques, és bo o no? Actua bé? Allò de si és una persona carismàtica o qualsevol altra cosa, en tot cas, li importa a la seva parella, no trobes? Lawrence Olivier, per exemple, això era un actor: quan feia *entertainment* actuava diferent que si interpretava Otel·lo. Precisament per això: actuava, no venia personalitat. Però sembla que siguin més importants els clubs de fans i la publicitat capaç de vendre’t com un Don Joan o una *femme fatale* o el que calgui.

—Segurament s’ho harà sentit milers de vegades...

—...El què, teatre o cinema? [Decididament, el seu riure s’encomana.] Sí, me la sé... Fes-me’n una altra.

—Parlem de Hollywood?

—Me n’hi vaig anar perquè volia veure quines altres coses ensenyaven a l’Actor’s Studio. A Grècia, per exemple, és molt important la manera de parlar, i jo sabia que als EUA estudiaven el mètode Stanislavskij, l’actuació motivada que sorgeix de dins. Volia saber com es fa bé. Ara,

“Un actor ha de ser com una abella: agafar nèctar de totes les flors i fabricar la mel, una cosa diferent i seva. A mi em va costar deu anys oblidar el que m’havien inculcat a l’escola.”

per exemple, me n’aniria al Japó, que allà tenen molta disciplina i no sé si produeix èxtasi, intensitat, si facilita que t’obris... No ho sé, vull investigar-ho. Però no vull seguir cap escola que em digui què haig de fer. Vull conèixer diferents sistemes perquè són claus per obrir-se. Un actor ha de ser com una abella: agafar nèctar de totes les flors i fabricar la mel, una cosa diferent i seva. A mi, em va costar deu anys oblidar el que m’havien inculcat a l’escola. Però, bé..., érem a Hollywood, no?

—Sí...

—No hi podia viure perquè em sentia un objecte. Havia de defensar la professió amb moltíssima publicitat i no m’agradava. Algú, per exemple, havia decidit que jo era “foc”. I au, punt. Però no. Jo no sóc “foc” ni tenia per què estar sempre *sexy*.

—Ha dit que no vol seguir cap escola però vostè n’ha muntades tres.

—És diferent. Sóc presidenta honorària de tres escoles (a Atenes, Roma i aquí) però no hi pretenc transmetre res. Vull reproposar els grans textos a les generacions noves i ja està. Perquè, com deien els antics grecs, “que ensenyi el teatre”. Així,

els joves tenen el seu teatre, trien els textos, els papers que administren, canvien els rols... Tot. Que vols ajut? Jo et dono mitjans: un tros de tela, dues tisoretetes. Fes. Que en vols més? Vés a la biblioteca, llegeix. Així es formen persones independents i respectuoses. Ja no cal batallar amb uns professors que volen imposar la seva experiència. La meva experiència és un carrer molt curt i amb aquesta puc fer-los molt de mal. Per això no els explico *com*, els pregunto *per què*. Després, només puc criticar si no han aconseguit el resultat que volien. Perquè, com han de sortir els nous talents, a base de crits i humiliacions? No. Mira, el talent és com un caragol: si fas així amb el dit i el toques, s’amaga dins la closca.

—Sembla una dona feliç.

—És sorprenent comprovar que els grans somnis són més senzills d’aconseguir que no ho sembla, perquè hi ha moltes persones que volen fer coses belles. La cultura em fa feliç.

—I en el camp personal?

—Malament. Però és culpa meva. Tenia molta por de l’amor.

Núria Cadenas